

FEMINISME

er ...

FEMINISME er ...

SKREVET AF
ALEXANDRA BLACK
LAURA BULLER
EMILY HOYLE OG
DR. MEGAN TODD

KONSULENT
DR. DEBRA FERREDAY

DANSK KONSULENT
EMMA HOLTEN

★ ★
Alvida
★

Seniorredaktører Scarlett O'Hara, Georgina Palffy
Seniordesigner Sheila Collins
Redaktører Sarah Edwards, Anna Streiffert Limerick,
Sarah MacLeod, Vicky Richards, Jenny Sich
Designer Kit Lane
Illustrationer Sheila Collins, Kit Lane
Billedresearch Deepak Negi

Administrerende redaktør Francesca Baines
Administrerende art director Philip Letsu
Forlagsdirektør Jonathan Metcalf
Associeret forlagsdirektør Liz Wheeler
Art director Karen Self
Producent, forproduktion Jacqueline Street
Seniorproducent Angela Graef

Omslagsdesignere Tanya Mehrotra, Stephanie Cheng Hui Tan
Udviklingsdirektør for omslagsdesign Sophia MTT
DTP designer Rakesh Kumar
Redaktionskoordinator for omslag Priyanka Sharma
Omslagsredaktionsdirektør Saloni Singh
Omslagsredaktør Emma Dawson

FEMINISME ER ...
er oversat fra engelsk efter
FEMINISM IS ...
Først udgivet i Storbritannien i 2019
af Dorling Kindersley Limited,
80 Strand, London WC2R 0RL
Copyright © 2019 Dorling Kindersley Limited
A Penguin Random House Company

Dansk udgave © 2020 Forlaget Alvilda, København
Oversættelse: Annette Lerche Trolle
(med undtagelse af de danske navne i listen over feminister)
Redaktion: Julie Bloch Korsemann/Birgitte Qvint
Dansk konsulent: Emma Holten
Grafisk tilrettelæggelse: MilleArtDesign
1. udgave, 1. oplag
Trykt 2020 i Kina
ISBN 978-87-415-0930-3
www.alvilda.dk

Alle rettigheder forbeholdes.
Kopiering fra denne bog må kun finde sted på institutioner, der har indgået aftale
med Copy-Dan, og kun inden for de i aftalen nævnte rammer.

INDHOLD

08 FORORD af Emma Holten

En POLITISK og SOCIAL bevægelse

- 12 Hvad er FEMINISME?
- 14 Lever vi i en MANDEverden?
- 16 RETTEN til UDDANNELSE
- 18 KAMPEN for rettigheder
- 20 Biografi:
SOJOURNER TRUTH
- 22 STEMMERET!
- 24 Biografi:
EMMELINE PANKHURST
- 26 KVINDER i krig
- 28 (U)lige RETTIGHEDER!
- 30 KvindeFRIGØRELSE
- 32 Biografi:
GLORIA STEINEM
- 34 Et liv UDEN MÆND
- 36 MODREAKTION!
- 38 GirlPOWER!
- 40 HverdagsSEXISME
- 42 #METoo
- 44 Biografi:
CHIMAMANDA NGOZI ADICHIE

KROP og IDENTITET

- 48 Er MÆND og KVINDER ens?
- 50 En ILLUSION?
- 52 FØDES man som PIGE, eller bliver man det?
- 54 Biografi:
SIMONE DE BEAUVOIR
- 56 Er KØNNET fastlåst?
- 58 OVERLAPPENDE identiteter
- 60 Biografi:
BELL HOOKS
- 62 WOMANISM

FORHOLD og FAMILIE

- 66 VENSKAB mellem kvinder
- 68 PIGER, der kan lide DRENGE
- 70 PIGER, der kan lide PIGER
- 72 Biografi:
JUDITH BUTLER
- 74 Lykkeligt GIFT?
- 76 FÅ DET HELE?
- 78 PIGERS og DRENGES opvækst
- 80 FAMILIEværdier
- 82 En uretfærdig SKILSMISSE
- 84 KONTROL over egen KROP
- 86 Biografi:
FRIDA KAHLO
- 88 Et nej er ALTID et NEJ
- 90 VOLD i hjemmet
- 92 Vi ta'r NATTEN TILBAGE

UDDANNELSE og ARBEJDE

- 96 En LIGE UDDANNELSE?
- 98 Biografi:
MALALA YOUSAFZAI
- 100 ARBEJDE er vigtigt
- 102 KVINDEjob, MANDEjob?
- 104 Biografi:
AUDRE LORDE
- 106 At klare det HELE
- 108 Ulige LØN
- 110 Er SPROGET lavet af mænd?
- 112 Hvad er MANSPLAINING?
- 114 Kvinder i LEDERJOB

KULTUR og SAMFUND

- 118 SKØNHEDSmyten
- 120 Går FEMINISTER med HØJE HÆLE?
- 122 KROPSidealer
- 124 Det MANDLIGE blik
- 126 Sælger SEX?
- 128 Kvinder i MEDIERNE
- 130 Sociale MEDIER
- 132 Når man bliver USYNLIG
- 134 Kan PORNOGRAFI være OKAY?
- 136 Biografi:
ALICE SCHWARZER
- 138 Feminisme og SEXARBEJDE
- 140 VERDENS kvinder, FOREN JER!
- 142 Biografi:
RIGOBERTA MENCHÚ
- 144 En global FEMINISME
- 146 Kan MÆND være FEMINISTER?

148 Liste over feminister

152 Ordforklaring

156 Register og henvisninger

FORORD

FEMINISMEN

er ... ambitiøs

Overalt i verden hævder de magtfulde, at det ikke er muligt at skabe bedre liv og omstændigheder for sig selv og andre. De påstår, at det er umuligt på grund af kultur, biologi, religion, tradition, penge. De lyver og lukker ned for vores fantasi, stræbsomhed og ambitioner, fordi de frygter at miste positionen som dem, der bestemmer mulighedernes grænser.

Feminismen er en kollektiv, solidarisk bevægelse, og dens primære opgave er at løfte det, der fremstår som utopier, ud i virkeligheden. For dem, der har oplevet fysisk eller psykisk vold, kan et liv uden den smerte virke utænkeligt. Feminismen tror på, at det er muligt.

Der er ofte fokus på, at feminismen lærer os, at vi ikke er *mindre* værd end andre. Men for hvide, velstillede cis-kvinder her i Norden (som jeg – og måske dig?) er det mindst lige så vigtigt, at feminismen lærer os, at vi ikke er *mere* værd end andre.

Feminismen handler ikke om, at vi alle skal stræbe efter at blive magthavere, chefer og dominere, ligesom andre har domineret. Nej, den opmuntrer os til at arbejde for en verden, hvor ingen oplever dominans, marginalisering og magtesløshed. Til at give plads til de mennesker, hvis stemmer hidtil er blevet ignoreret og undertrykt.

Bogen her er en historisk tur gennem feminismen. Den skildrer analyser og tankegange, der har overlevet tidens tand, og fejl, hvor bevægelsen udøvede magt i stedet for at udfordre den. Den fortæller om sejre og nederlag.

Byg din egen feminisme på murbrokkerne og tårnene af feminismens historie. Vi har så meget, vi skal nå.

Emma Holten, 2019

En POLITISK og SOCIAL bevægelse

Hvad er FEMINISME?

Lever vi i en MANDEverden?

RETTE til UDDANNELSE

KAMPEN for rettigheder

STEMMERET!

KVINDER i krig

(U)lige RETTIGHEDER!

KvindeFRIGØRELSE

Et liv UDEN MEND

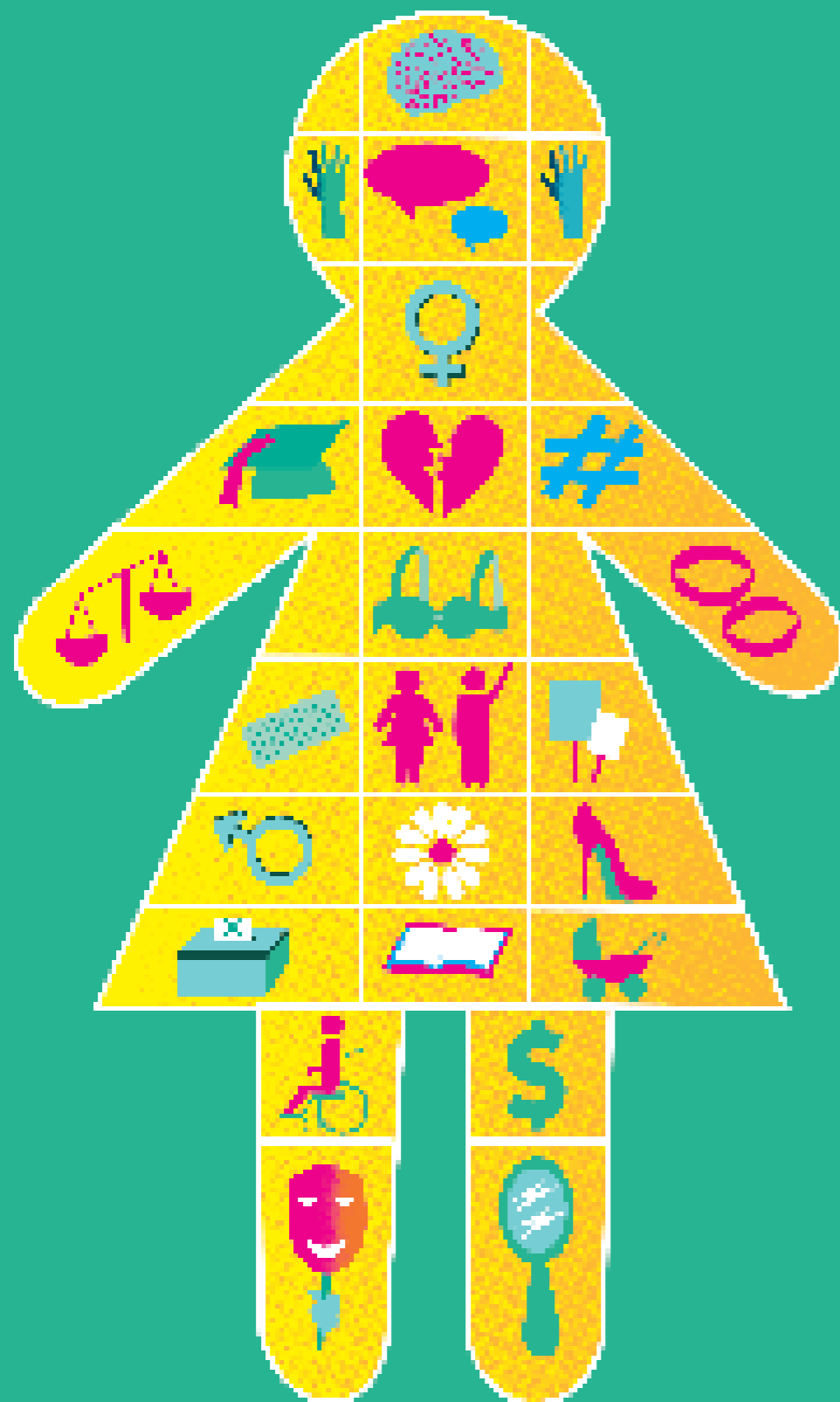
MODREAKTION!

Giv!POWER!

HverdagsSEXISME

#METoo

Feminisme er en bevægelse, der kæmper for forandring. De første feminister kæmpede for at gøre en ende på slaveriet og for at opnå valgret og menneskerettigheder for kvinder. De efterfølgende feminister fortsatte kampen for, at kvinder kunne få samme rettigheder som mænd, når det gjaldt uddannelse og parforhold. I dag er det stadig en aktiv bevægelse, der bl.a. fokuserer på at komme seksuel chikane og sexismen til livs.

Hvad er FEMINISME?

De fleste af os kender godt ordet feminisme, men ville have svært ved at forklare begrebet, hvis vi blev bedt om det. Hvad er feminisme, og hvem er den beregnet til? Det er nu ikke så kompliceret. Ifølge den britiske kvindegruppe Fawcett Society er man ganske enkelt feminist, hvis man ønsker et samfund med lige rettigheder for kvinder og mænd.

Provokerende ulighed

Der findes sikkert lige så mange definitioner af feminisme, som der findes bøger om emnet. Men de fleste er nu enige om, at mænd og kvinder, piger og drenge skal behandles ens (og om, at det ikke er sådan i øjeblikket). Det handler ikke om at mene, at mænd og kvinder er ens, eller at alle kvinder er ens. Det handler derimod om, at vi alle – trods vores forskelle – skal behandles retfærdigt og med respekt. Det drejer sig om lige rettigheder og lige muligheder for alle.

Feministisk kamp

Feminisme drejer sig om handling. Det er en bevægelse, der ønsker at skabe positive sociale forandringer. Og det er lykkedes på flere områder. Kvinder verden over har fået stemmeret, ret til uddannelse og er repræsenteret langt mere i medierne

end tidligere. Men der er lang vej endnu. For selvom bevægelsen i mange lande har nået mange af sine mål – med love om ligeløn og lettere adgang til skilsmisse samt forbud mod voldtægt og andre overgreb mod kvinder – er der stadig lande, hvor den slags beskyttelse ikke eksisterer. Mange steder i verden møder kvinder dagligt udfordringer, og selv i højtudviklede lande oplever kvinder stadig fattigdom, sult, analfabetisme og vold.

I USA viste en undersøgelse i 2018, at unge kvinder var mere aktive i politik end unge mænd.

Fejrer forskelle

Feministiske teoretikere studerer samspillet mellem køn, race, handicap, seksualitet, klasse og magt. Det gør feminismen relevant for alle. De analyserer fællestræk i kvinders erfaringer, men er samtidig opmærksomme på forskellene – i identitet, miljø og privilegier. Og det er en myte, at feminister ønsker større magt til kvinder end til mænd. I virkeligheden vil den sociale forandring, feministerne ønsker, befri både mænd og kvinder fra de snævre kønsroller. Den nigerianske forfatter Chimamanda Ngozi Adichie skriver i sit essay "Vi burde alle være feminister" (2014), at en feminist er én, der siger: "Ja, vi har et problem med køn i dag, som vi må ordne. Vi skal gøre det bedre. Vi skal alle sammen, kvinder og mænd, gøre det bedre". En feminist er et menneske, der kæmper for ligestilling, og som tager kampen op mod fordomme, diskrimination og sexismen. At være feminist er noget, man kan være stolt af!

"Jeg er feminist. Jeg har været kvinde i mange år. Det ville være for dumt, hvis jeg ikke stod på min egen side."

Maya Angelou (2014)

Lever vi i en MANDEverden?

En central idé ved feminismen er, at vi lever i et patriarkat – et samfund, der tillægger mænd højere værdi end kvinder, og hvor mænd sidder på magten, og kvinder stort set er udelukket fra den. Er oddsene så imod kvinder fra begyndelsen?

Patriarkatets opståen

Feminister har påpeget, at de fleste samfund gennem tiden har været patriarkalske. I *The Creation of Patriarchy* (1986) undersøgte den østrigsk-amerikanske feminist og kønshistoriker Gerda Lerner, hvordan mænd var blevet de dominerende. Hun konkluderede, at det ikke var noget naturskabt – altså som en følge af biologiske forskelle mellem mænd og kvinder – men samfundsskabt. Hun fremlagde historiske, arkæologiske, litterære og kunstneriske beviser for, at patriarkatet opstod for flere tusind år siden som en metode til at kontrollere forplantningen. På den måde kunne mænd være sikre på, at afkommet var deres, og at ejendom fortrinsvis gik i arv på mandssiden.

MATRIARKAT

Feministiske historikere har overvejet, om forhistoriske samfund måske var organiseret anderledes. Genstande som den 20-25.000 år gamle Venus fra Willendorf (til højre) – en af talrige tilsvarende statuetter fra stenalderen – regnes af nogle som et bevis på, at forhistoriske kulturer tilbød kvindelige guder og måske endda var patriarkalske – styret af kvinder.

Patriarkat i dag?

I et patriarkat er det mændene, der har magten i familien og i samfundet som helhed, fordi institutioner som medier, lovgivning, uddannelsessystem og religion forhindrer eller besværliggør kvinders adgang til magt. Disse institutioner repræsenterer også statens værdier og er med til at påvirke vores verdensopfattelse. Den britiske feminist Sylvia Walby skriver i *Theorizing Patriarchy* (1990), at et patriarkat understøttes af seks centrale "strukturer": hjemmet, lønarbejde, politik, kultur, vold og holdninger til seksualitet. Og selv et hurtigt blik på et par af dem viser, at ulighederne eksisterer endnu. På arbejdsmarkedet har love om ligeløn ikke fjernet de kønsbestemte lønforskelle, og i hjemmet har kvinderne ofte flest huslige pligter.

Men nogle feminister har kritiseret, at patriarkat-begrebet betyder, at alle mænd drager fordel af kvindeundertrykkelsen. Den amerikanske feminist bell hooks mener, at mænd ofte er mere undertrykt i et patriarkat end kvinder, og at også kvinder er opdraget til at have en sexistisk tankegang og adfærd. Derfor er det forkert, hvis feministiske teoretikere betragter feminismen som værende udelukkende for alle kvinder og imod alle mænd.

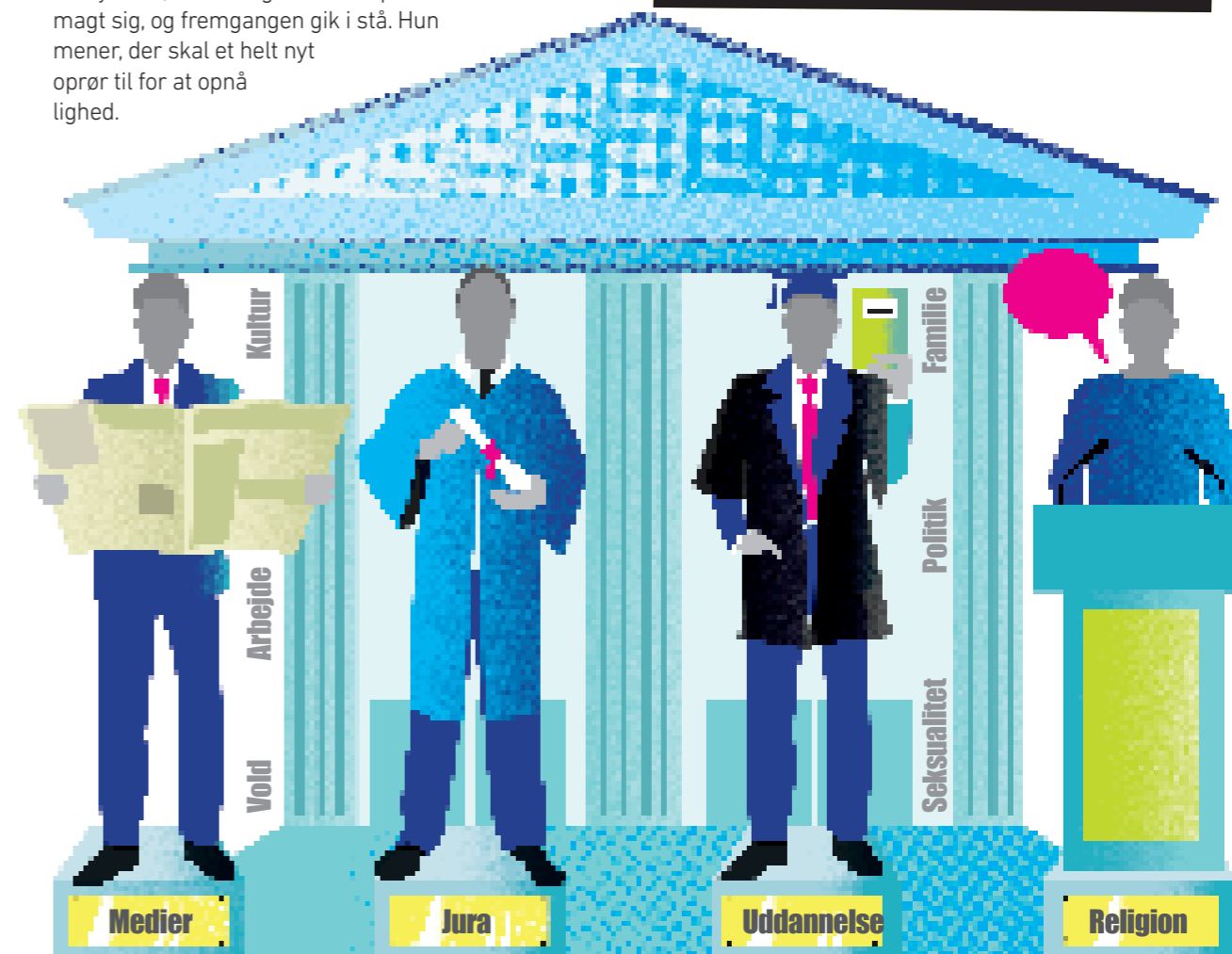
Tid til forandring

Selv nu, efter mere end 100 års feminismen, mener mange, at vi stadig lever i en verden skabt af mænd, hvor kvinderne stadig har

noget at indhente. I *End of Equality* (2014) skriver den britiske feminist Beatrix Campbell, at patriarkatet i den nuværende globale økonomi er blevet genfødt som et "nypatriarkat", der samarbejder med den øgede sociale ulighed om at undertrykke kvinder. Campbell hævder, at det er kvinderne, der lider mest under den offentlige sparepolitik (regeringspolitik, der skal nedbringe udgifterne til den offentlige sektor), fordi sociale ydelser er med til at skjule, at kvinders fattigdom er et resultat af ulige løn og ulønnet arbejde. Hendes teori er, at netop som det 20. århundredes feminisme begyndte at få indflydelse, omarrangerede den patriarkalske magt sig, og fremgangen gik i stå. Hun mener, der skal et helt nyt oprør til for at opnå lighed.

"Mænd har fået den opfattelse, at de er meget mere vigtige for verden, end de rent faktisk er."

Gerda Lerner (1994)

DE INSTITUTIONER, DER FORMER OG STYRER SAMFUNDET, ER PATRIARKATETS GRUNDPILLER

RETTEEN til UDDANNELSE

Uddannelse åbner døren for frihed, muligheder og uafhængighed. Den dør bør alle have ret til at gå ind ad. Vi forbinder muligvis feministiske krav om lige uddannelsesmuligheder med 1800-tallets kvindesagsforkæmpere, men dén kamp går længere tilbage. Og i nogle lande foregår den stadig.

Hvilken mulighed for uddannelse?

Der er enkelte historiske eksempler på samfund, hvor kvinder havde samme ret til at studere som mænd. I den græske bystat Sparta havde kvinder og mænd allerede i det 8. århundrede f.Kr. samme adgang til uddannelse. Og fra ca. år 600 til 500 f.Kr. havde piger i Indien ret til uddannelse. Men den holdning var en undtagelse. Akademierne i det antikke Athen optog sjældent kvinder, og lærde kvinder som matematikeren Hypatia (ca. 355-415 e.Kr.) var en undtagelse. I middelalderens Europa fik de færreste børn en uddannelse. Drengene fra privilegerede hjem havde måske en hjemmelærer eller gik på latinskole. Piger fra rige familier fik en kort skolegang eller slet ingen. En

piges bedste chance for at få en uddannelse var at gå i kloster. Det var derfor også klostrene, der uddannede nogle af middelalderens store hjerner – som den tyske filosof og komponist Hildegard von Bingen (1098-1179).

Krav om lige ret til uddannelse

Gennem tiden klagede kvinder over deres manglende ret til uddannelse. Italienske Christine de Pisan (1364-ca. 1430) var en af mange, der talte for kvinders ret til at studere. Franske Marie de Gournay skrev i 1622 det vigtige værk *Égalité des hommes et des femmes* (Ligestilling mellem mænd og kvinder). Her hævdede hun, at kvinders manglende rettigheder i samfundet

skyldtes, at de blev nægtet en uddannelse. I 1638 insisterede den tyskfødte hollandske lærde Anna Maria van Schurman – lingvist, digter, kunstner og gravør – på, at kvinder egnede sig til en højere uddannelse. Hun blev den første kvinde i Europa med en universitetsuddannelse (men måtte sidde bag et gardin under forelæsningerne).

Oplysningstid

I 1700-tallets Europa blev kvinder inspireret til at organisere sig i kampen for rettigheder af den fremskridtsvenlige intellektuelle bevægelse, som vi kalder for oplysningstiden, og Den Franske Revolution (1789-99). På et tidspunkt, hvor samfundets styreform var til debat, forlangte kvinderne forandring på baggrund af principperne om frihed og lighed. Den franske feminist Olympe de Gouges (1748-93) oplistede problemerne ved manglende uddannelse i *Déclaration des droits de la femme et de la citoyenne* (Erklæring om kvindens og medborgerindens rettigheder, 1791). Den engelske

”Når piger får en uddannelse, bliver deres lande ... mere velstående.”

Michelle Obama (2013)

KØNSOPDELTE KLASSER

I begyndelsen af 1900-tallet var undervisningen kønsopdelt, og piger og drenge havde forskellige fag i skolen. Fag som matematik og fysik, som alle drenge fik undervisning i, blev betragtet som upassende for piger. Et typisk pigeskema indeholdt fag som husholdning og håndarbejde.

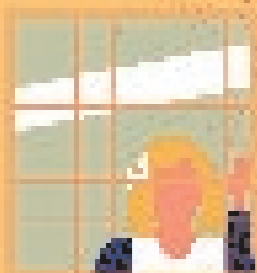

filosof og aktivist Mary Wollstonecraft (1759-97) skrev i *A Vindication of the Rights of Woman* (Et forsvar for kvindens rettigheder, 1792), at skolegang for alle ville gøre kvinder uafhængige og i stand til at klare sig på egen hånd. Engelske intellektuelle videreudviklede disse synspunkter yderligere. Bl.a. Harriet Taylor Mill (1807-58) mente, at uddannelse var grundlaget for psykisk sundhed, og Harriet Martineau (1802-76) hævdede, at kvinders underlegenhed skyldtes manglende mental træning.

I begyndelsen af 1900-tallet havde piger i Vesteuropa og USA ved lov opnået retten til at gå i skole, men sådan var det ikke overalt. Den dag i dag går 15 mio. piger verden over ikke i skole.

FEMINISTER FORLANGTE, AT SKOLERNE ÅBNEDE DØRENE FOR PIGER

Engang mente man, at kun drenge måtte gå i skole.

OG SKABTE DERMED GRUNDLAG FOR EN BEDRE FREMTID

I vore dage har piger og drenge lige ret til uddannelse.

KAMPEN for rettigheder

Indtil slutningen af 1700-tallet blev kvinders synspunkter vedrørende samfund og politik kun sjældent hørt og taget i betragtning. Men så opstod abolitionistbevægelsen, som krævede slaveri afskaffet. Og inden for denne bevægelse begyndte kvinder også at forlange flere rettigheder for kvinder.

Kvinder imod slaveri

Siden 1400-tallet havde de europæiske lande og senere Amerika opnået stor rigdom. Det var sket gennem slavehandel og slavearbejde udført af mænd, kvinder og børn, der med magt var blevet bortført fra Afrika. I slutningen af 1700-tallet krævede mange – mænd og kvinder, sorte* og hvide, frie og frigivne slaver – at slaveriet blev afskaffet. Men mange mandlige abolitionister var imod, at kvinder deltog i deres møder. Derfor grundlagde skolelæreren Sarah Mapps Douglass, en sort middelklassekvinde, og Lucretia Mott, en hvid kvæker, i 1833 The Female Anti-Slavery Society (Det Kvindelige Selskab mod Slaveri) i USA. Når de holdt møder, måtte de forsvare

sig mod både voldelige racister og modstand fra mænd. Ved det første internationale møde imod slaveri i London i 1840 håbede Mott på at blive inviteret til at tale. Men sammen med abolitionisten Elizabeth Cady Stanton blev hun i stedet gennet om bag et gardin, hvorfra de i skjul måtte lytte til mændene. I frustration over denne behandling begyndte de at fokusere på og kæmpe for kvinders rettigheder.

Uafhængighedserklæring

Stanton og andre sammenlignede kvindernes situation med slavernes: Begge grupper blev nægtet uddannelse og stemmeret, begge havde ulønnet arbejde og blev betragtet som en mands ejendom (en sammenligning, der i øvrigt helt overså den brutale vold, som slaverne blev udsat for). I 1848 organiserede Stanton, Mott m.fl.

ANTI-SLAVERI-AKTIVISTERNES SUCCES BANEDE VEJEN FOR KVINDERETTIGHEDER

verdens første kvinderettigheds-konference, The Seneca Falls Convention. Her diskuterede de emner, der vedrørte kvinder, såsom ejendomsret, ægteskab og uddannelse. Deres afsluttende erklæring, der lægger sig tæt op ad den amerikanske uafhængighedserklæring, opridsede kvinders rettigheder. Denne konference betragtes af mange som begyndelsen på den første bølge inden for den amerikanske feminisme.

Susan B. Anthony, en anden abolitionist, slog sig i 1850'erne sammen med Elizabeth Cady Stanton. Sammen grundlagde de flere kvindegrupper. Derefter fulgte hurtigt kampagner i blade, protester og taler om ulighederne i samfundet.

Stadig ulige

I 1865 blev slaveriet afskaffet i USA. Mange kvinder følte, at de nu enten skulle kæmpe for stemmeret for alle (sorte og hvide) eller kun koncentrere sig om kvinders rettigheder. I 1920 fik de fleste amerikanske kvinder stemmeret.

Men USA var stadig ikke en nation med lige rettigheder, for undertrykkelsen af de sorte fortsatte, især i Sydstaterne. Kvinder som Rosa Parks, der i Alabama i 1955 blev berømt for at nægte at give sin plads i bussen til en hvid mand, kom til at spille en vigtig rolle i den amerikanske borgerrettighedsbevægelse. Denne bevægelse opnåede sit hovedformål, i det mindste i teorien, da racediskrimination i 1964 blev erklæret ulovlig i USA. Men de sorte kvinder havde stadig mange rettigheder at kæmpe for. Borgerrettighedsaktivismen inspirerede til andre bevægelser, og en ny protestkultur opstod – mod kapitalismen,

Vietnamkrigen, mod det etablerede samfund og mod tingenes tilstand generelt. Også feministerne fik ørenlyd. I 1960'erne og 1970'erne så kvinder i både USA og andre lande mulighederne åbne sig for dem. I det, der nu kaldes for den anden feminismebølge, brugte de flere forskellige civile proteststrategier i kampen for deres sag.

FRIHED FOR SIT FOLK

Harriet Tubman slap fri af slaveriet i 1849. Hun hjalp derefter flere hundrede slaver med at nå friheden i Nordstaterne gennem et hemmeligt netværk, som blev kaldt "undergrunds-jernbanen". Hun blev senere en stor kvinderetsforkæmper.

* Forlaget har valgt at benytte termen *sort* om personer med afrikansk afstamning. I andre tekster står der måske *people of color*, *racialiserede personer* eller *afroamerikanere*.

"Vi abolitionistkvinder vender op og ned på verden."

Angelina Grimké, abolitionist (1838)